

Byla C-16/22

Prašymo priimti prejudicinį sprendimą santrauka pagal Teisingumo Teismo procedūros reglamento 98 straipsnio 1 dalį

Gavimo data:

2022 m. sausio 6 d.

Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas:

Oberlandesgericht Graz (Austrija)

Nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą priėmimo data:

2021 m. gruodžio 21 d.

Pareiškėja:

MS

Kita suinteresuotoji šalis:

Staatsanwaltschaft Graz

Pagrindinės bylos dalykas

Europos tyrimo orderis (ETO), išduodančioji ir teisminė institucijos

Prašymo priimti prejudicinį sprendimą dalykas ir teisinis pagrindas

Sajungos teisės aiškinimas, SESV 267 straipsnis

Prejudicinis klausimas

Ar 2014 m. balandžio 3 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2014/41/ES dėl Europos tyrimo orderio baudžiamosiose bylose 1 straipsnio 1 dalies pirmą sakinį ir 2 straipsnio c punkto i papunktį reikia aiškinti taip, kad „teismine institucija“ ir „išduodančiąja institucija“, kaip jos suprantamos pagal šias nuostatas, taip pat turi būti laikoma Vokietijos mokestinių baudžiamųjų bylų ir mokestinių tyrimų tarnyba, kuri pagal nacionalinės teisės nuostatas turi teisę vykdyti prokuratūros teises ir pareigas, susijusias su tam tikromis nusikalstamomis veikomis?

Nurodytos Sąjungos teisės nuostatos

2014 m. balandžio 3 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2014/41/ES dėl Europos tyrimo orderio baudžiamosiose bylose (toliau – Direktyva 2014/41), visų pirma 1 straipsnio 1 dalies pirmas sakiny s ir 2 straipsnio c punkto i ir ii papunkčiai

Nurodytos nacionalinės teisės nuostatos

Bundesgesetz über die justizielle Zusammenarbeit in Strafsachen mit den Mitgliedstaaten der Europäischen Union (Austrijos federalinis įstatymas dėl teismo bendradarbiavimo baudžiamosiose bylose su Europos Sąjungos valstybėmis narėmis, toliau – EU-JZG)

Abgabenordnung (Vokietijos mokesčių kodeksas, toliau – AO)

Gesetz über die internationale Rechtshilfe in Strafsachen (Vokietijos tarptautinės teisinės pagalbos baudžiamosiose bylose įstatymas, toliau – IRG)

Faktinių aplinkybių ir pagrindinės bylos santrauka

- 1 *Finanzamt für Steuerstrafsachen und Steuerfahndung Düsseldorf* (Diuseldorfo mokestinių baudžiamųjų bylų ir mokestinių tyrimų tarnyba, Vokietija, toliau – *Finanzamt*) atlieka tyrimą kaltinamosios MS, įtariamos mokesčių slėpimu, atžvilgiu. Kaltinamoji, kaip ribotos atsakomybės akcinės bendrovės vadovė, įtariama nuo 2015 m. iki 2020 m. vasario mėn. nedeklaravusi pajamų iš viešnamio veiklos ir už jas nesumokėjusi, tikėtina, 1,6 mln. EUR mokesčių.
- 2 Siekdama išsiaiškinti faktines aplinkybes, *Finanzamt* išdavė Europos tyrimo orderį (toliau – ETO) ir 2020 m. liepos 23 d. jį perdavė *Staatsanwaltschaft Graz* (Graco prokuratūra). *Finanzamt* paprašė prokuratūros pareikalauti Austrijos banko pateikti dviejų kaltinamosios vardu atidarytų banko sąskaitų dokumentus.
- 3 ETO pasirašė *Finanzamt* vadovas. ETO K skirsnyje („Duomenys apie instituciją, kuri išdavė ETO“) buvo pažymėtas langelis „teisminė institucija“.

- 4 Pagal Austrijos *Strafprozessordnung* (Baudžiamojo proceso kodeksas) bankas gali būti įpareigojamas pateikti informaciją apie banko sąskaitas ir sąskaitos dokumentus, tik jei taikoma tyrimo priemonė, kurią, remdamasi teismo patvirtintu aktu, skiria prokuratūra. Be teismo patvirtinto akto Austrijos prokuratūra neturi teisės ir negali skirti tokios tyrimo priemonės.
- 5 2020 m. rugpjūčio 3 d. *Staatsanwaltschaft Graz* nurodė vykdyti ETO. Austrijos *Landesgericht Graz* (Graco apygardos teismas) 2020 m. rugpjūčio 5 d. leido vykdyti orderį, o 2020 m. rugpjūčio 7 d. *Staatsanwaltschaft Graz* nurodė įgyvendinti priemonę.
- 6 Kaltinamoji pateikė skundą dėl rugpjūčio 5 d. *Landesgericht Graz* nutarties, kuria leista vykdyti orderį. Kaltinamosios Vokietijoje pateiktas apeliacinis skundas buvo atmetas.

Svarbiausi pagrindinės bylos šalių argumentai

- 7 Kaltinamoji mano, kad *Finanzamt* nėra išduodančioji ir teisminė institucija, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 2014/41 1 straipsnio 1 dalį ir 2 straipsnio c punktą, todėl ji neturi teisės išduoti ETO. *Finanzamt* nėra savarankiška, nepriklausoma ir nesivadovaujanti jokiais nurodymais – tokia, kokia turi būti teisminė institucija. *Finanzamt* nėra lygintina su prokuratūra, o mokestinių tyrimų pareigūnai turi būti laikomi tik pagalbinais prokuratūros pareigūnais. Be to, *Finanzamt* negali būti laikoma išduodančiąja institucija, nes ETO nebuvo įteisintas teisminės institucijos, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 2014/41 2 straipsnio c punktą.

Prašymo priimti prejudicinį sprendimą motyvų santrauka

- 8 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas remiasi 2020 m. birželio 2 d. *Oberlandesgericht Wien* (Vienos aukštesnysis apygardos teismas, Austrija) sprendimu, kuriame šis teismas konstatavo, kad Vokietijos mokesčių institucijos Vokietijos AO reglamentuojamose procedūrose įgyvendina prokuratūros teises ir pareigas, taigi veikia kaip teisminės institucijos, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 2014/41 2 straipsnio c punktą. Todėl jos turi būti laikomos „išduodančiosiomis institucijomis“, kaip tai suprantama pagal Direktyvą 2014/41.
- 9 Šiuo klausimu atitinkamuose Vokietijos teisės aktuose nustatyta:

AO 386 straipsnio 2 dalis

„Mokesčių institucija tyrimą atlieka savarankiškai, <...>, kai nusikalstamą veiką sudaro:

vien pažeidimas mokesčių srityje <...>“

AO 399 straipsnio 1 dalis

„Jeigu pagal 386 straipsnio 2 dalį mokesčių institucija veikia savarankiškai, jai tenka tokios teisės ir pareigos, kokias per ikiteisminio tyrimo etapą turi prokuratūra.“

- 10 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi įvertinti *Finanzamt* ETO vykdymo priimtumą pagal EU-JZG, kuriuo Direktyva 2014/41 buvo perkelta į nacionalinę teisę, tiksliau – pagal EU-JZG 55–55m straipsnius. EU-JZG 55 straipsnio 3 dalyje nustatyta: „Kai procedūrą išduodančiojoje valstybėje atlieka ne teisminė institucija, Europos tyrimo orderis gali būti vykdomas tik tuo atveju, jeigu išduodančiosios institucijos sprendimą galima apskusti teismui ir tyrimo orderį patvirtino išduodančiosios valstybės teisminė institucija.“ Jei šios sąlygos netenkinamos, ETO vykdymas pagal 55a straipsnio 1 dalies 9 punktą nepriimtinas.
- 11 Vokietijos Federacinės Respublikos nuolatinės atstovybės Europos Sąjungoje pareiškimė nurodyta, kad pagal Direktyvos 2014/41 2 straipsnio c punktą Vokietijos administracinių institucijų išduodamus kitai Europos Sąjungos valstybei narei skirtus ETO paprastai turi patvirtinti prokuratūra prie apygardos teismo, kurio jurisdikcijai priskirta administracinė institucija. Vis dėlto federacinės žemės gali suteikti jurisdikciją juos tvirtinti aukštesnės instancijos teismui arba kitaip nustatyti su patvirtinimu susijusią prokuratūros vietinę jurisdikciją. Vokietijos mokesčių institucijų, kurios pagal AO 386 straipsnio 2 dalį yra kompetentingos savarankiškai atlikti tyrimą baudžiamajame procese, prašymai neturi būti patvirtinti teisminės institucijos ar aukštesnės instancijos teismo. Tokiu atveju mokesčių institucijos pagal AO 399 straipsnio 1 dalį, siejamą su IRG 77 straipsnio 1 dalimi, įgyvendina prokuratūrai priskirtas teises bei pareigas ir veikia kaip teisminės institucijos, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 2014/41 2 straipsnio c punktą.
- 12 Atsižvelgiant į tai, kad teisminė institucija nagrinėjamo ETO pagal Direktyvos 2014/41 2 straipsnio c punkto i papunktio antrą sakinį nėra patvirtinusi, kyla klausimas, ar išduodant ETO *Finanzamt* gali prilygti teisminei institucijai, kaip tai suprantama pagal 1 straipsnio 1 dalį, ir prokurorui, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 2014/41 2 straipsnio c punkto i papunktį. Jei ne, šio ETO vykdymas Austrijoje yra nepriimtinas.
- 13 Vokietijos *Finanzamt*, kuri pagal nacionalinę teisę tam tikrų nusikalstamų veikų atžvilgiu įgyvendina prokuratūros teises ir pareigas, negali būti laikoma išduodančiąja ir teismine institucija, kaip tai suprantama pagal Direktyvą 2014/41, visų pirma remiantis toliau nurodytais argumentais.

Pagal šios direktyvos 1 straipsnio 1 dalies pirmą sakinį ETO yra teisminės institucijos priimtas arba patvirtintas sprendimas. Pagal 2 straipsnio c punkto i papunktį ETO gali išduoti ne tik teisėjas ar prokuroras, bet ir bet kuri kita kompetentinga institucija, kaip apibrėžė išduodančioji valstybė, konkrečioje byloje veikianti kaip baudžiamajame procese tyrimą atliekanti institucija, pagal nacionalinę teisę kompetentinga nurodyti rinkti įrodymus. Vis dėlto

šiuo atveju, prieš perduodant ETO vykdančiajai institucijai, išduodančiosios valstybės teisėjas ar prokuroras jį patvirtina.

Teisingumo Teismas Sprendimo *Staatsanwaltschaft Wien* (C-584/19, ECLI:EU:C:2020:1002) 46 punkte atitinkamai konstatavo, kad ETO gali būti vykdomas tik tuo atveju, jei jį išdavusi institucija yra išduodančioji institucija, kaip tai suprantama pagal 2 straipsnio c punkto i papunktį, arba jei šį orderį prieš jį perduodant patvirtino teisminė institucija.

Taigi Sąjungos teisės aktų leidėjas Direktyvos 2014/41 2 straipsnio c punkto i papunktyje nurodytoms išduodančiosioms institucijoms (teisėjams ir prokurorams) suteikė ypatingą statusą, kurio neturi šios nuostatos ii punkte nurodytos institucijos. Todėl ikiteisminio tyrimo institucijų išduoti ETO prieš juos perduodant turi būti patvirtinti atsižvelgiant į Direktyvos 2014/41 11, 12 ir 15 konstatuojamosiose dalyse, taip pat 6 straipsnio 1 dalyje išdėstytus principus, t. y. jie turi būti išnagrinėti iš esmės.

Byloje C-584/19 Teisingumo Teismas konstatavo, kad Direktyvos 2014/41 1 straipsnio 1 dalis ir 2 straipsnio c punktas turi būti aiškinami taip, kad „teisminės institucijos“ ir „išduodančiosios institucijos“ sąvokos apima valstybės narės prokurorą arba, kalbant plačiau, valstybės narės prokuratūrą, nepriklausomai nuo galimų šio prokuroro ar šios prokuratūros ir valstybės narės vykdomosios valdžios tarpusavio pavaldumo santykių, taip pat nuo rizikos, kad, šiam prokurorui ar šiai prokuratūrai priimant sprendimą dėl ETO išdavimo, vykdomoji valdžia gali jiems tiesiogiai ar netiesiogiai duoti konkrečių pavedimų arba nurodymų.

Vis dėlto mokestinės baudžiamojo persekiojimo institucijos Direktyvos 2014/41 2 straipsnio c punkto i papunktyje nepaminėtos ir aiškiai skiriasi nuo prokuratūros, nes mokestinės baudžiamojo persekiojimo institucijos yra vykdomajai valdžiai priskiriamos administracinės institucijos, jos nėra savarankiškos, nepriklausomos ir negali nesivadovauti nurodymais. Vokietijos *Finanzamt* yra įgaliota savarankiškai atlikti ikiteisminio tyrimo procedūrą tik dėl tam tikrų nusikalstamų veikų, o prokuratūra bet kuriuo metu ir nenurodžiusi motyvų gali perimti bylos nagrinėjimą.

2021 m. kovo 11 d. išvadoje byloje C-66/20 generalinis advokatas M. Campos Sánchez-Bordona nurodė, kad prokuratūra veikia kaip teisėtumą teismuose užtikrinanti institucija, iš tiesų dalyvauja vykdamas teisingumą ir visų pirma atitinka ne tik viešojo administravimo institucijos interesą, bet ir bendrą įstatymo vykdymo interesą. Direktyvos 2014/41 2 straipsnio prasmė ir tikslas yra užtikrinti, kad administracinės institucijos gautų teisminių institucijų patvirtinimą, prieš perduodamas ETO, tačiau tai pasiekti būtų neįmanoma, jei vykdomąją valdžią sudarančios institucijos būtų sutapatintos su teisminėmis institucijomis.

- 14 Vis dėlto Teisingumo Teismo sprendime byloje C-584/19 galima rasti argumentų ir dėl galimo *Finanzamt* pripažinimo išduodančiąja ir teismine institucija, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 2014/41 1 straipsnio 1 dalies pirmą sakinį ir 2 straipsnio c punkto i papunktį.

Pagal Direktyvos 2014/41 2 straipsnio c punktą pripažinimas „išduodančiąja institucija“ susiejamas su vienintele sąlyga – teismas ir asmenys, vykdančys teisėjo, ikiteisminio tyrimo teisėjo ar prokuroro funkcijas, turi turėti jurisdikciją atitinkamoje byloje.

Direktyvoje 2014/41 yra konkrečių nuostatų, kuriomis siekiama užtikrinti, kad priimant ETO galiojūt tokios pačios garantijos kaip ir priimant teismo sprendimus (pavyzdžiui, pagrindinių teisių ir teisės į veiksmingą teisminę apsaugą paisymas).

ETO išdavimo tikslas yra tik paspartinti vienos ar kelių konkrečių tyrimo priemonių, kurios negali apriboti atitinkamo asmens teisės į laisvę, vykdymą siekiant surinkti įrodymus.